

ศยามล เจริญรัตน์ 2553: ศักยภาพชุมชนชนบทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายใต้วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงของชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี ปริญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน) สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างยั่งยืน โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ศาสตราจารย์นิพนธ์ ตั้งจจรรณ, Ph.D. 219 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชน การตั้งถิ่นฐาน และความสัมพันธ์กับระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน 2) เพื่อหาศักยภาพของชุมชนในการดำรงชีวิตของชุมชน และจัดหมวดหมู่ (classification) และเปรียบเทียบ ศักยภาพของชุมชนในทุนด้านต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรของชุมชน 3) เพื่อหารูปแบบหรือแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่บนวิถีชีวิตที่ยั่งยืนที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสมตามบริบทพื้นที่ ในพื้นที่ 3 หมู่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรีประกอบด้วย บ้านห้วยสะพาน ต.หนองโรง อ.พนมทวน บ้านช่องแคบ ต.ท่าเสา อ.ไทรโยค และบ้านแม่กระบุง ต.แม่กระบุง อ.ศรีสวัสดิ์ การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสำรวจ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ร่วมกับการสังเกตการณ์ในชุมชน โดยใช้แบบสอบถามถามครัวเรือนตัวอย่างจำนวนร้อยละ 20 ครัวเรือนของแต่ละชุมชน จำนวนรวม 228 ครัวเรือน เพื่อให้ทราบข้อมูลด้านศักยภาพชุมชนทั้ง 5 ด้าน คือ 1) ทุนทางมนุษย์ และวัฒนธรรม 2) ทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษ 3) ทุนด้านเศรษฐกิจและการเงิน 4) ทุนด้านสังคมและทุนทางการบริหารจัดการ และ 5) ทุนทางโครงสร้างพื้นฐาน

จากการศึกษาพบว่า หมู่บ้านทั้ง 3 แห่งมีบริบทที่แตกต่างกัน พบว่าทุนทางมนุษย์และวัฒนธรรมมีสูง และมีความสำคัญมากในทุกชุมชน โดยเฉพาะในหมู่บ้านแม่กระบุงที่เป็นชาวกระเหรี่ยงที่ทุนด้านวัฒนธรรมจะมีความสำคัญสูงมากกว่าหมู่บ้านอื่น ซึ่งทุนที่สำคัญด้านนี้ประกอบด้วย ความเป็นผู้นำ ความสัมพันธ์ในชุมชน และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะที่เครือข่ายและความสัมพันธ์เชิงเครือญาติในทุนด้านสังคมและทุนทางการบริหารจัดการที่มีสูง ที่บ้านช่องแคบและบ้านห้วยสะพาน ทุนด้านนี้เป็นแรงหนุนให้ศักยภาพของชุมชนสูงขึ้น ในด้านทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษพบว่า แต่ละหมู่บ้านมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์สูง ยกเว้นบ้านช่องแคบ ทุนทางเศรษฐกิจและการเงินพบว่าชาวบ้านใช้ชีวิตที่ติดดินและส่วนมากยังมีหนี้ ทุนทางโครงสร้างพื้นฐานของทุกหมู่บ้านอยู่ในระดับปกติยกเว้นบ้านแม่กระบุงที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ อย่างไรก็ตาม การศึกษาได้ให้ตัวชี้วัดที่สำคัญในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนไว้ 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ด้านเศรษฐกิจ และ 3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม